

UDK 33

Djumanova A.B., i.f.n.

Джуманова А.Б., к.э.н.

Juraeva X.Y., magistrant

Жураева Х.Я., магистрант

Toshkent davlat transport universiteti

Ташкентский государственный транспортный университет

Узбекистан, Ташкент

MHXS MUVOFIQ TUZILGAN MOLIYAVIY HISOBTLARNI

TAHLIL QILISHNI TAKOMILLASHTIRISH

Annotatsiya: Maqolada moliyaviy tahlil tushunchasi, usullari, usullarning xususiyatlari, “O‘ztemiryo‘lmashta‘mir” UK ning mablag‘ va manbalarining o‘zgarish dinamikasi tahlil qilingan.

Kalit so‘zlari: moliyaviy tahlil, aktiv, passiv, usul, ob‘ekt

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ АНАЛИЗА ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ, СОСТАВЛЕННОЙ В СООТВЕТСТВИИ С МСФО

Аннотация: В статье анализируется понятие финансового анализа, методы, особенности методов, динамика изменения средств и ресурсов УК “Узтемирйулмаштаъмир”.

Ключевые слова: финансовый анализ, актив, пассивный, метод, объект.

Moliyaviy hisobotni tahlil qilish usuli jarayonlar va hodisalarni dialektik jihatdan ko‘rib chiqishni o‘z ichiga oladi: harakatda, rivojlanishda, o‘zaro bog‘liqlikda. Shunday qilib, moliyaviy hisobotni tahlil qilish usuli - bu uning ko‘rsatkichlarini tizimli, har tomonlama o‘rganish, o‘lchash va umumlashtirish, shuningdek, korxonaning samaradorligini oshirish uchun maxsus usullardan foydalangan holda ko‘rsatkichlar tizimini qayta ishlash orqali omillarning korxonaning natijalariga ta‘sirini hisoblash va baholash.

Moliyaviy hisobotlarni tahlil qilish usulining xususiyatlari:

– omillarni tahlil qilishning o'ziga xos usullaridan foydalangan holda ko'rsatkichlar va omillar o'rtasidagi munosabatlarni aniqlash va o'lchash;

– korxonaning iqtisodiy faoliyat ko'rsatkichlari tizimidan foydalanish;

– har bir moliyaviy-iqtisodiy qozonni zarur darajadagi tafsilotlar bilan o'zaro bog'liq bo'lgan ko'plab elementlarning yig'indisi sifatida tizimli ko'rib chiqish. Moliyaviy hisobotni tahlil qilish metodologiyasini tahlil qilish maqsadiga erishishga qaratilgan tahliliy tadqiqotlar usullari va qoidalari tizimi sifatida aniqlash mumkin. Har qanday tahlil usulini qurish ta'rif bilan bog'liq harakatlar ketma-ketligiga rioya qilishga qaratilgan bo'lishi kerak:

– tahlilning maqsadi va vazifalari;

– tahlil ob'ektlari;

– ko'rsatkichlar tizimlari;

– tadqiqotning ketma-ketligi va davriyligi;

– tahlil ob'ektlarini o'rganish usullari;

– ma'lumot manbalari;

– tahlil predmetlari;

– axborotni qayta ishlashning texnik vositalari;

– tahlil natijalarini tavsiflash uchun hujjatlarning xususiyatlari.

Korxonaning moliyaviy hisobotini tahlil qilish jarayonida ko'plab turli xil ko'rsatkichlar qo'llanilganligi sababli ularni tartibga solish kerak: guruhlash, tizimlashtirish, tasniflash (jadval 1).

1-jadval. Analitik ko'rsatkichlarni tasniflash

Tasniflash xususiyati	Ko'rsatkichlar
Qamrab olish darajasi bo'yicha	Umumiy, Xususiy
Analitik jarayondagi o'rni bo'yicha	Natijaviy, Omilli
Xarakteristikasi bo'yicha	Sifat, Xajm
O'rganish vaqti bo'yicha	Respektiv, Operativ, Bashorat
Ahamiyatlilik darajasi bo'yicha	Asosiy, Asosiy bo'lmagan
Hisobot darajasi va vaqti bo'yicha	Me'yoriy, Hisobot, Bazis
Ta'sir tabiati bo'yicha	Tashqi, Ichki

Moliyaviy holatni tahlil qilish amaliyoti uni amalga oshirishning asosiy usullarini ishlab chiqdi (1-rasm). O'zbekiston Respublikasi amaliyotida deyarli har qanday korxonanong, jumladan "O'zbekiston temir yo'llari" AJ va uning korxonalari moliyaviy hisobotini tahlil qilish to'rt bosqichda amalga oshiriladi.

I. bosqich. korxonaning moliyaviy hisobotlarini dastlabki tahlil qilish (tezkor tahlil).

II. bosqich. korxonaning moliyaviy hisobotlarini chuqur tahlil qilish.

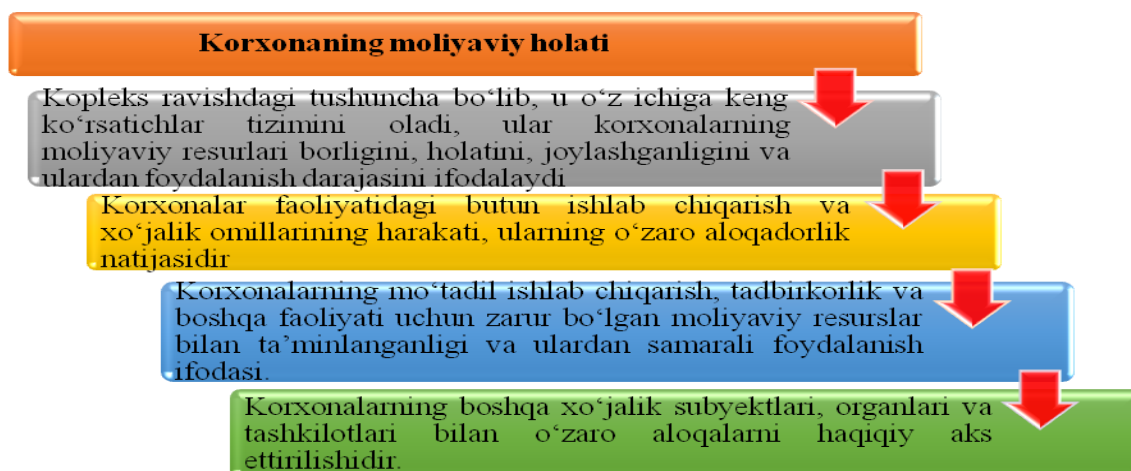
III. bosqich. korxonaning moliyaviy hisobotini tahlil qilish natijalarini umumlashtirish, uning moliyaviy natijalarini oshirish va moliyaviy holatini yaxshilashga qaratilgan tavsiyalarni ishlab chiqishga o'tish.

IV. bosqich. korxonaning moliyaviy hisobotini prognoz qilish.

1-rasm. Korxonaning moliyaviy holatini tahlil qilish usullari

Korxonaning moliyaviy holatini tahlil qilish, ya'ni moliyaviy tahlil keng ko'rsatkichlar yordamida, kompleks usullaridan foydalanib korxonalarining moliyaviy resurslari borligini, holatini, joylashganligi va ulardan foydalanish darajasini ifodalashdir.

2-rasm. Korxonaning moliyaviy holati

Moliyaviy tahlilning muhim xususiyatlaridan biri korxonada mulki, zaxiralar va xarajatlarni har tomonlama organishdir. Ular korxonaning bir me'yorda ishlashi hamda mahsulot ishlab chiqarishi va shartnoma bo'yicha sotish rejasini ta'minlashga yetarli bo'lishi lozim. Quyidagi jadvalda korxonada mulkning hajmi va tarkibi keltirilgan. 2-jadvalda "O'ztemiryo'Imashta'mir" unitar korxonasi buxgalteriya balansini aktiv moddalarining dinamikasi keltirilgan.

2-jadval- "O'ztemiryo'Imashta'mir" UK ning buxgalteriya balansini aktiv moddalarining tahlili, ming so'm *

Ko'rsatkichlar	2017-yil	2018-yil	2019-yil	2020-yil	2021-yil
1.Uzoq muddatli aktivlar	19 599812	71 776322	73 551242	72 771532	81 246581
2.Joriy aktivlar, shu jumladan	52 888921	52 935999	53 125641	53 521462	60 211612
2.1 Tovar-moddiy zaxiralar, kelgusi davr va muddati kechiktirilgan xarajatlar	32 929077	40 239273	41 356125	42 102205	45 205106
2.2 Debitorlar	19 955031	12 693778	13 106503	13 651204	15 206542
2.3 Pul mablag'lari va qisqa muddatli qo'yilmalar	4 483	2 948	3 215	3 025	4 126
Balans aktivining jami	72 488733	124 712321	181 142726	182 049428	201 873967

*Manba: "O'ztemiryo'Imashta'mir" UK "Buxgalteriya balansini" (2017-2021 yillar)

Yuqorida keltirilgan 2-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, tahlil qiliniyatgan "O'ztemiryo'Imashta'mir" UK da aktivlarning salmogi oshib borvotganidan dalolat beradi. Balansning passiv qismida korxonada mablag'larini qoplash manbalari ko'rsatiladi. Quyida keltirilgan 3-jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, tahlil qilinayotgan "O'ztemiryo'Imashta'mir" UKda jami passivlari ko'paygan, va asosiy ulush o'z mablag'larining manbalari shisobiga oshgan. Korxonada mol-mulkni tashkil etuvchi manbalarning bunday tartibda ko'payishini ijobiy holat sifatida baholamoq lozim.

3- jadval- "O'ztemiryo'Imashta'mir" UK ning buxgalteriya balansini passiv moddalarining tahlili, ming so'm *

Ko'rsatkichlar	2017-yil	2018-yil	2019-yil	2020-yil	2021-yil
1.O'z mablag'larining manbalari	43 603571	99 181744	99 265412	99 581644	99 960012
2.Majburiyatlar,Shu jumladan:	28 885162	25 530 577	26 810161	27 530 077	28 120 067
2.1 Qisqa muddatli	-	-	-	-	-
2.2 Uzoq muddatli majburiyatlar	28 885162	25 530 577	26 185060	26 831 607	27 105602
Balans passivining jami	72 488733	124 712321	125 102321	125 996105	126302167

**Manba: "O'ztemiryo 'lmashta'mir" UK Buxgalteriya balansi , 2017-2021-yillar*

SHunday qilib, O'zbekiston Respublikasida MHXS hisobotlari tahlilini takomillashtirish muammosini ko'rib chiqib, quyidagi xulosalarni chiqarish zarur deb hisoblaymiz:

- MHXS o'tish korxonalarining moliyaviy hisobotlarini tahlil qilish mazmuni va tartibiga tegishli o'zgartirishlar kiritish zarurligiga olib keladi;
- ushbu o'zgarishlarni amalga oshirishda MHXS hisobotlarini tahlil qilishda xorijiy tajribaga asoslangan holda, unga zid bo'lmagan tegishli mahalliy amaliyotlar bilan to'ldirilishi mumkin, bu esa MHXS o'tgan korxonalarining moliyaviy natijalari va moliyaviy holatini tahlil qilish samaradorligini oshirishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Vahobov A.V., Ibrohimov A.T, Ishonqulov N.F. Moliyaviy va boshqaruv tahlili. – Toshkent: SHarq, 2005. – 240 b.
2. Oskina, YU. N. Obzor metodik analiza finansovыx rezultatov / YU. N. Oskina, E. A. Baeva // Sotsialno-e-konomicheskie yavleniya i protsessы. — 2013. — № 4 (050). — s. 126–130.